

дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення. Проаналізовано клінічні та нейропсихологічні прояви мовленнєвих розладів у дітей дошкільного віку. Визначено сутність поняття «артикуляторна диспраксія». Визначено та охарактеризовано види артикуляторної диспраксії.

Ключові слова: порушення мовлення, артикуляторна диспраксія, стерта дизартрія, дошкільники, загальний недорозвиток мовлення.

Поволоцкая Е. А. Особенности проявлений артикуляторной диспраксии у детей дошкольного возраста с общим недоразвитием речи

В статье представлены результаты теоретического анализа проблемы диагностирования особенностей проявлений артикуляторной диспраксии у детей дошкольного возраста с общим недоразвитием речи. Проанализированы клинические и нейропсихологические проявления речевых расстройств у детей дошкольного возраста. Определена сущность понятия «артикуляторная диспраксия». Определены и охарактеризованы виды артикуляторной диспраксии.

Ключевые слова: нарушения речи, артикуляторная диспраксия, стертая дизартрия, дошкольники, общее недоразвитие речи.

Povolotskaja O. Features of the articulatory dyspraxia in children of preschool age with General speech underdevelopment

The article presents the results of theoretical analysis of the problem of diagnostics of characteristics of the manifestations of articulatory dyspraxia in children of preschool age with General speech underdevelopment. Analyzed clinical and neuropsychological manifestations of speech disorders in children of preschool age. The essence of the «articulatory there». Identify and describe the types of articulatory dyspraxia.

Key words: speech disorders, articulatory there, erased dysarthria, preschool, General underdevelopment of speech.

Стаття надійшла до редакції 15.03.2018 р.

Прийнято до друку 25.04.2018 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Чернуха Н. М.

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ
ПІДГОТОВКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ :
ЗМІНА НОРМ, ВИЗНАЧЕННЯ ПРІОРИТЕТІВ**

УДК 37.016:81-028.31

Г. П. Зажарська

**НАВЧАННЯ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО
ШКІЛЬНОГО ВІКУ НА УРОКАХ ЧИТАННЯ**

Однією з найважливіших і актуальних проблем сучасної методики викладання української мови в початкових класах є проблема розвитку

мовлення молодших школярів. Зрозуміло, що під час вивчення рідної мови одним із головних завдань є завдання формування і розвитку у дітей правильного, виразного, чистого мовлення.

Мова – одне з див, за допомогою якого люди передають найтонші відтінки думок і почуттів. Саме вона віддзеркалює душу народу, його історію. Збагнути таємницю мови, прочитати історію слів, а звідси – предметів та явищ, може тільки той, хто знає рідну мову. Берегти, плекати мову треба змалку, бо добре відомо, що чим багатший словниковий запас людини, тим краще її мовленнєвий розвиток. Людське "Я", внутрішній зміст особистості виникає і формується не само по собі, а тільки в процесі спілкування з тими, хто оточує, де складаються певні особистісні взаємовідносини. І від того, який характер відносин дитини з тими, хто оточує, багато в чому залежить, які саме особистісні якості сформуються в неї. Уже в перші тижні життя в дітей починає формуватися потреба у спілкуванні з людьми – особлива потреба не біологічного, а соціального характеру. Спілкування з дорослими розглядається як один із важливіших факторів розвитку дитини в перші роки життя. Тому важливо, щоб із перших днів життя батьки оточували дитину любов'ю і піклуванням, звертались до неї літературною мовою і вчили її говорити правильно, прищеплюючи любов до рідного слова, власним мовленням засвідчуючи його велич і красу.

Мовлення – важливий засіб спілкування, обміну думками і почуттями між людьми, передачі та засвоєння інформації. З перших днів шкільного життя у дитини виникає потреба у спілкуванні – вміння говорити правильно, красиво, логічно. Вміння говорити здавна привертало увагу людства. Про це яскраво свідчить народна педагогіка, в якій питання мови й мовної підготовки людини займає одне з центральних місць. Ідеї народної педагогіки щодо розвитку усного мовлення передували багатьом науковим методичним рекомендаціям, які викладено в працях відомих педагогів і лінгвістів. Відомо, що основним і найважливішим показником рівня культури людини, її мислення, інтелекту є мовлення. Воно з'являється вперше в ранньому дитинстві у вигляді окремих слів, які ще не мають чіткого граматичного оформлення, але поступово воно збагачується й ускладнюється. Проте на кожному етапі свого розвитку дитина розуміє зміст слова по-різному. Адже слово завжди означає щось, якийсь факт, явище, предмет, ознаку або відносини, що є насправді. Глибина, повнота і правильність відображення таких фактів, ознак або зв'язків змінюються в процесі розвитку дитини. Слово дитина засвоює дуже рано разом з властивим йому значенням. А поняття, позначене цим словом, як узагальнений образ дійсності, зростає, розширюється і поглиблюється з розвитком дитини. У процесі мовленнєвої практики вона оволодіває фонетичною будовою і лексикою, засвоює закономірності словозміни й словотворення, логіку і композицію висловлювання, вдосконалює виразність свого мовлення.

Отже, мовлення – це своєрідна форма пізнання людиною предметів, явищ дійсності та засіб спілкування людей між собою. Розвиток мовлення в дитини – це процес оволодіння рідною мовою, умінням користуватися нею як засобом пізнання навколишнього світу, засвоєння досвіду, набутого людством.

К. Д. Ушинський зазначав, що "мова – найважливіший, найбагатший і найміцніший зв'язок, що з'єднує віджилі, живущі і майбутні покоління народу в одне велике, історичне живе ціле. Воно не тільки виявляє собою життєвість народу, а є цим життям. Коли зникає народна мова, – народу нема більше!"

Мова формує людську духовність, відчуття краси слова й образу. Рідне слово є знаряддям для кожної людини. В.О. Сухомлинський писав: "Тільки той може досягнути своїм розумом і серцем красу, велич і могутність Батьківщини, хто збагнув відтінки й пахощі рідного слова, хто дорожить ним, як честю рідної матері, як колискою, як добрим ім'ям своєї родини..."

Проблеми розвитку мовлення почали висвітлюватися в педагогічній літературі ще в 20–30-х роках двадцятого століття. Однак практика вивчення рідної мови в сучасній школі свідчить, що розвиток мовлення учнів не посідає належного місця в системі педагогічної роботи й часто перетворюється в нецікаве і часто незрозуміле для дитини заучування невідомих мовних категорій.

Сьогодні дедалі в діяльності початкових класів утверджується ідея практичної спрямованості курсу української мови. А це вимагає активної мовленнєвої діяльності молодших школярів у навчальному процесі, оскільки виховання соціально активної, духовно багатой особистості неможливо здійснювати без опанування нею рідною мовою й мовленням в усіх її функціях.

Як зазначено в Державному стандарті початкової освіти, "мета і завдання цього навчального предмета (української мови) у початковій школі полягає не лише в опануванні грамоти (початкових умінь читати і писати), а й у мовленнєвому розвитку молодших школярів – умінь висловлюватися в усіх доступних для них формах, типах і стилях мовлення. Розвиток мовлення має набути статусу провідного принципу навчання рідної мови в загальноосвітній школі, зокрема в її початковій ланці." Як бачимо, молодші школярі за чотири роки навчання у початковій школі повинні оволодіти усним і писемним мовленням на такому рівні, який би дозволяв їм вільно і без перешкод спілкуватися з однолітками та дорослими на будь-яку тему, доступну для їхнього віку та розуміння.

Розвиток зв'язного мовлення – провідний принцип навчання рідної мови в початкових класах. Він охоплює всі сторони мовленнєвої діяльності учнів. Програмою передбачається набуття учнями елементарних знань про мовлення: усне і писемне, діалогічне і монологічне; про особливості висловлювань, обумовлені їх комунікативними завданнями, ситуацією спілкування. Однак найважливішим завданням є розвиток уміння здійснювати всі види мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання, письмо), на що й наголошується в програмі середньої загальноосвітньої школи. Робота над правильною вимовою, чіткістю й виразністю усного мовлення, над збагаченням словника, правильним і точним вживанням слова, над словосполученням і зв'язним висловлюванням, над орфографічно грамотним письмом має стати основою кожного уроку.

Робота з розвитку мовлення молодших школярів включає такі напрями:

- вдосконалення звуковимови учнів і підвищення їхньої мовної культури;
- збагачення, уточнення й активізація словникового запасу молодших школярів;
- уміння вживати слова у властивому для них значенні, користуватися виражальними засобами мови залежно від ситуації і мети висловлювання;
- послідовно і логічно викладати думки;
- удосконалення граматичного ладу мовлення учнів;
- оволодіння нормами українського літературного мовлення;
- засвоєння найважливіших етичних правил спілкування.

Ці напрями роботи з розвитку мовлення становлять основу для формування у молодших школярів мовленнєвої компетентності.

Дуже важливо, щоб наймолодші школярі пізнавали світ у всій його багатогранності, відчували і розуміли пряме і переносне значення слів, їх найтонші відтінки. А коли дитина зрозуміє і відчує красу рідного слова, вона відчує любов до мови. Розуміти, відчувати і любити рідну мову здатні всі діти. Тому завдання вчителя полягає в тому, щоб розвинути мову учнів, збагатити її, навчити любити, пишатися нею.

Складовою проблеми розвитку мовлення молодших школярів виступає робота над словом, оскільки розвиток мовлення включає в себе роботу:

- над окремими словами;
- над словосполученнями і реченнями;
- над зв'язним мовленням.

Засвоєння лексичного багатства мови молодшими школярами не повинно проходити стихійно. Одним із найважливіших завдань розвитку мовлення учнів початкових класів є керування процесом збагачення словника дітей, упорядкування словникової роботи, нарешті, активізація словника учнів.

Як відомо, методика словникової роботи передбачає чотири основні напрями:

1. Збагачення словника учнів новими словами і розширення його за рахунок нових значень уже відомих лексем;
2. Уточнення словника, яке передбачає пояснення значень слів-паронімів, слів-синонімів, антонімів; засвоєння багатозначності, лексичної сполучуваності слів, засвоєння слів-омонімів;
3. Активізація словника, тобто переведення слів із пасивного словникового запасу учнів у активний;
4. Витіснення із вживання не літературних слів, переведення їх із активу в пасив.

З перших днів навчання в школі вчитель повинен працювати над розвитком активного словника учнів, бо це дуже знадобиться у майбутньому житті, допоможе їм правильно та впевнено викладати свої думки, вільно спілкуватися з однолітками та дорослими. Коли дитина не шукає слів для висловлювання своєї думки, вона позбавлена багатьох комплексів, а тому завжди активна в розмові, оперуючи потрібними словами і мовними зворотами. А такий результат досягається тоді, коли дитина не тільки чує і бачить слово, а відчуває і розуміє його значення, знає, коли і як це слово треба вжити.

Мовленнєвий розвиток учня – це дуже важлива умова його успішного навчання. Чим більше дитина читає, переказує, слухає, тим краще розвивається її пам'ять, а, отже, тим легше їй засвоювати знання з усіх навчальних дисциплін, які вивчаються в початкових класах. Забезпечити мовленнєвий розвиток молодших школярів – це означає навчити їх грамотно висловлюватись в усній і писемній формах мовлення, дотримуючись норм української літературної мови. Щоб розвинути та удосконалити мовлення школярів потрібна щоденна клопітлива робота над оволодінням основними мовними нормами. У цій роботі головне місце посідає збагачення словникового запасу учнів. Засвоюючи нові слова, учні вчаться правильно їх вимовляти, наголошувати, пояснювати значення, удосконалюючи звуковимову, яка є складовою частиною мовленнєвого розвитку, мовної культури. Мовленнєвий розвиток, якого досягли діти у початкових класах, забезпечує основу подальшого навчання і виховання молоді, зумовлює професійну діяльність дорослої людини. Школа має готувати дитину до майбутнього життя і праці. Якщо учень досконало вивчить мову, то в майбутньому зможе брати активну участь у суспільному житті країни, бо тільки у розвиненому мовленні формуються вміння користуватися новими засобами, виражати сприйняте, передавати іншим набуті знання.

"Учитель покликаний використовувати всі можливості, щоб саме в роки дитинства донести до свідомості й серця найтонші відтінки барв, пахощі слова, щоб рідне слово стало духовним багатством дитини," – зазначав В.О. Сухомлинський. Найважливішим засобом впливу на дитину, облагороджування її почуттів, душі, думок, переживань є краса і велич, сила й виразність рідного слова. Тому вчителям особливу увагу слід приділяти розвитку усного і писемного мовлення. А для цього потрібно постійно розширювати життєвий досвід учнів: вчити їх спостерігати, уявляти, творчо мислити й відчувати, оцінювати і узагальнювати, а потім передавати словом усе побачене, почуте, пережите.

Читання – один з основних компонентів розвитку мовленнєвої діяльності школярів, один із важливих засобів формування особистості. Тому так важливо саме в початкових класах сформувати в учнів технічну сторону читання, уміння працювати з різними видами текстів, забезпечити максимальний вплив твору на школяра. Розвиток мовлення у молодшого школяра виявляється в тому, що в нього виробляється навичка читання, тобто досить швидке і правильне пізнання літер та їх поєднань, і перетворення побачених знаків у вимовлені звуки, звукосполучення, тобто у слова. У різних видах і формах роботи з мовленнєвим матеріалом розвиваються логічне мислення і зв'язне мовлення школяра. У цьому процесі основне значення має засвоєння учнями багатьох життєвих і спеціальних термінів та мовних зворотів. Знання навчального матеріалу, наукових термінів і вправління в їх різноманітному застосуванні ведуть до успішного формування в дітей нових наукових понять. Для цієї роботи потрібна складна розумова діяльність, насамперед аналіз, абстрагування й узагальнення; вона розвиває в дітей гнучкість мислення та мову.

Особливе значення для розвитку мовлення має перехід учнів 2–4 класів до літературного читання. Як наголошує Л.С. Виготський, у

процесі читання художніх текстів відбувається не просто засвоєння прочитаного, а усвідомлення свого ставлення до творів мистецтва або формування нових знань через свосвідний діалог між автором і читачем на основі тексту. Тому, опрацьовуючи будь-який жанр художнього тексту на уроці, вчитель, виходячи з рівня розвитку дітей класу, спонукає їх знаходити через форму слова позицію автора, формулювати етичні та естетичні оцінки дійових осіб, ставити себе на місце того чи іншого персонажа, уявно діяти за нього і передавати головний сенс його діяльності через творчу розповідь.

Кожний навчальний предмет має свій зміст і термінологію, засвоюючи яку учень збагачує словник і розширює розумовий кругозір. На будь-якому уроці вчитель має змогу спеціально розвивати мовлення учнів і збагачувати їхній словниковий запас. Джерелами збагачення словникового запасу учнів стають: сама навколишня дійсність, навчальний процес, ілюстративний матеріал, наочні посібники, технічні засоби, які вчитель використовує у ході розповідей та бесід з учнями. Під час читання словниковий запас молодших школярів активно поповнюється прикметниковими і дієслівними формами, а самі висловлювання стають більш повними, емоційними та яскравими. Важливим є те, що дитячий словник збагачується не тільки кількісно, а й якісно. Під час уроків читання збільшується питома вага лексики, яка відображає суспільно – політичні відносини. Статті для читання та художні ілюстрації ознайомлюють дітей з новими словами в галузі науки, техніки і культури, трудової діяльності людей, назвами рослин, тварин, предметів побуту. Поповнюється лексика, пов'язана з різноманітною діяльністю самих дітей, як на уроках, так і в позаурочний час.

Найважливіше завдання початкової школи — навчити дітей вчитися, а це неможливо без уміння читати і працювати з книгою. Специфіка роботи на уроці читання потребує від дітей багаторазового перечитування слів, речень, текстів, а це швидко стомлює. Тому потрібно, щоб кожен урок рідної мови ніс у собі позитивний заряд, був насичений красою, любов'ю і радістю, а особливо це стосується уроків розвитку мовлення, на яких діти вчаться висловлювати свої почуття, думки, творчо мислити. Вчителю треба намагатися давати учням можливість активно розвивати свій словник, збагачувати мову новими зворотами, образами, заглиблюватись у джерела народної творчості. Навчити дітей бачити і відчувати красу рідного краю можна на екскурсіях, які передують урокам розвитку зв'язного мовлення; у картинах художників, у власних малюнках, кольорових репродукціях та фотографіях.

Важливу роль у збагаченні словника дітей має мова вчителя. Вона завжди є зразком для учнів, а тому й повинна бути не лише правильною щодо побудови, а й багатою, змістовною, різноманітною за своїм словниковим складом. Таким чином, мова вчителя – важливе джерело збагачення словника учня початкових класів. На уроках читання діти знайомляться і з деякими не літературними, діалектними чи жаргонними словами. Тому треба звертати увагу на те, щоб діти не засвоювали таких слів, переконливо доводячи їм, що цим псується, засмічується краса рідної мови.

Значне місце на уроках читання відводиться вправам, які допомагають розширити й уточнити словник дітей. Значення невідомих слів, що трапляються в текстах, обов'язково слід пояснювати, формуючи в учнів відповідні уявлення й поняття. Також слід виробляти в учнів уміння добирати ті слова, якими можна найточніше, найяскравіше, образно висловити думку. З перших днів дитини в школі необхідно повсякденно працювати над словом, пояснювати різні його значення, добирати синоніми, вводити слова в речення, виявляти синоніми в ілюстративному матеріалі. Для того, щоб учні знали мову, вміли правильно користуватись словом, треба зацікавити ним, вивчати і аналізувати кожне слово, словосполучення і речення.

Основою навчання учнів зв'язного мовлення та складання і написання творів є ціла система різних вправ, які комплексно забезпечують успіх:

- Словникова робота (добір синонімів, пояснення значення слів, підбір речень);
- логічні вправи;
- складання речень за власними спостереженнями;
- редагування речень;
- перекази;
- складання описів за малюнками;
- творче списування;
- заучування текстів;
- словесне образне малювання та інші.

Для розвитку образного усного мовлення потрібно розв'язувати такі навчальні завдання:

- розширювати і поглиблювати знання учнів про слова-назви, слова-ознаки, слова-дії та викликати інтерес до роботи над словом, почуття гордості за рідну мову;
- поступово вводити дітей у світ краси мови;
- формувати ініціативу і самостійність, здатність оперувати словом у мовленнєвій діяльності;
- розвивати дитячу уяву, фантазію;
- виховувати вміння долати труднощі під час опрацювання слів, прагнення вдосконалювати літературну мову, спостережливість, кмітливість;
- удосконалювати вміння переносити знання, здобуті на уроці, в нові умови;
- застосовувати на уроці знання, набуті самостійно.

Вирішуючи ці завдання на уроках читання, розвитку мовлення, вчитель збагачує мовлення учнів кількісно, тобто поповнює їхній активний словник. При цьому вдосконалює його і якісно, дбаючи про найточніше вживання слів, виразність думки.

Особливо велике значення для збагачення словникового запасу учнів мають вправи на словотворення. В результаті такої роботи діти не лише оволодівають навичками словотворчого аналізу, а й починають розуміти залежність лексичного значення слова від його словотворчих елементів, усвідомлюють різноманітність, багатство засобів творення нових слів.

Матеріалом для розширення словникового запасу молодших школярів на уроках читання, розвитку мовлення служать синоніми. Вони можуть відрізнятися:

- відтінками лексичного значення;
- емоційно-експресивним забарвленням;
- стилістичною належністю;
- ступенем вживаності та сполучуваності з іншими словами.

Вони збагачують словниковий запас учнів, допомагають уникнути повторення одного й того ж слова в реченні, роблять мовлення більш точним, виразним, емоційно забарвленим.

Систематична робота над текстом служить основою для формування в учнів мовленнєвих умінь і навичок і дає змогу спостерігати, аналізувати й узагальнювати різноманітні лексичні та граматичні явища в їх органічних взаємозв'язках. Зв'язні усні та письмові розповіді учні вчаться будувати за сюжетними картинками, ілюстраціями в підручниках, за кадрами кінофільмів. Щоб сформувавши в дітей певні елементарні рівні монологічного та діалогічного мовлення, програма передбачає проводити значну роботу над умінням дітей розповідати за картиною чи серією малюнків. Уміння дітей складати розповіді за серією картинок передбачає розвиток у молодшого школяра логічного компонента: уміння встановлювати причинно – наслідкові зв'язки, які реально існують у житті.

Сучасними програмами навчання й виховання дітей молодшого шкільного віку передбачена робота з текстами казкового змісту. В основному це аналіз текстів казок, його переказ і складання нових казок на основі зміни відомих.

Мовленнєва діяльність дітей особливо бурхливо розвивається в період їх навчання в школі. Найістотнішою зміною в мовному розвитку є ознайомлення зі словом, з мовою як об'єктом пізнання. В учнів початкових класів мають сформуватися уявлення про мову і мовлення найважливіший засіб спілкування між людьми; про звуки, слова, сполучення слів, речення, текст як найважливіші одиниці мови; зв'язок мови з мисленням; особливості застосування знань з мови у практичному мовленні; про допоміжні засоби вираження мовлення. Наведені відомості учні повинні засвоювати у процесі навчання.

На уроках читання мовленнєвий розвиток учнів є засобом і результатом читацької діяльності на кожному уроці, незалежно від жанрових особливостей творів і теми уроку. Усі види завдань, які застосовуються для розвитку читацької навички, аналізу творів, розвитку інших здібностей чи якостей читача, вимагають певного рівня мовленнєвого розвитку, що передбачає і розвиток мислення, бо “мова – це канал розвитку інтелекту” (М.І. Жинкін), хоча між рівнем розвитку мовлення і мислення, відзначають психолінгвісти, прямої залежності немає.

Читанню у початкових класах належить провідна роль у художній, суспільно-історичній освіті, громадському, моральному, естетичному вихованні, у закладанні основ самовиховання, саморозвитку, духовності, національної свідомості.

У процесі шкільного навчання розширюються функції мовлення, яке виникає і розвивається як засіб засвоєння і передачі знань. Мовлення

виявляє себе і як засіб формування особистості, самоутвердження її в колективі. Уроки читання мають величезні можливості для розвитку в учнів грамотного, логічно побудованого і образного мовлення, багатого за своїм структурно-логічним і змістовним складом. Приділяючи спеціальну увагу такому розвитку учнів, учитель готує їх до уважного сприймання художньої літератури.

Джерелами збагачення словникового запасу учнів початкових класів є навколишня дійсність, навчальний процес, ілюстративний матеріал підручників, наочні посібники, технічні засоби і т. ін. Протягом першого року навчання мовлення дітей на уроці здійснюється у межах досить широкого кола тематичних груп. У цей період словниковий запас молодших школярів активно поповнюється прикметниковими і дієслівними формами, засвоєними під час читання, а самі висловлювання стають більш повними, емоційними, яскравими, важливу роль у збагаченні словника дітей має мова вчителя. Вона завжди є зразком для учнів, а тому й повинна бути не лише правильною щодо побудови, а й багатою, змістовною, різноманітною за своїм словниковим складом.

Значне місце на уроках читання відводиться вправам з розвитку мовлення. Значення невідомих слів, що трапляються в текстах, обов'язково слід пояснювати, формуючи в учнів відповідні уявлення й поняття.

Також слід виробляти в учнів уміння добирати ті слова, якими можна найточніше, найяскравіше, образно висловити думку. З перших днів навчання дитини у школі необхідно повсякденно працювати над словом, пояснювати різні його значення, добирати синоніми, вводити слова в речення, виявляти синоніми в ілюстративному матеріалі і т. ін. Вирішуючи ці завдання на уроках читання, вчитель збагачує мовлення учнів кількісно, тобто поповнює їхній активний словник.

Ознайомлення із словниковим багатством, своєрідністю звукової та інтонаційної системи, словотворчими властивостями, особливостями граматичної будови, художньо-зображальними засобами мови розкриває учням духовне багатство нашого народу. Відповідно програма передбачає формування у молодших школярів чотирьох видів мовленнєвої діяльності – аудіювання, говоріння, читання, письма. Основним завданням таких занять є активне і цілеспрямоване збагачення і удосконалення мовлення учнів; безпосередня підготовка до складання учнями власних текстів; розвиток логічного мислення; розширення кругозору учнів. Крім цього, в процесі роботи над формуванням власної мовленнєвої діяльності учні оволодівають і контекстовими вміннями.

Список використаної літератури

- 1. Петрик О.В.** Розвиток і удосконалення мовленнєвої діяльності молодших школярів / Петрик О.В. – Дике Поле, 2003.
- 2. Бадер В.І.** Удосконалення мовленнєвого розвитку молодших школярів / В.І. Бадер // Педагогіка і психологія. – 1998. – № 4.
- 3. Варзацька Л.О.** Активізація мовленнєвої діяльності учнів / Л.О. Варзацька // Початкова школа – 1991. – №2.
- 4. Зимульдинова А.С.** Розвиток мовлення шестирічних першокласників / А.С. Зимульдинова // Навчання і виховання шестирічних першокласників / упор. К.С. Прищепа. – К.: Рад. шк., 1990.
- 5. Олійник І.М.** Розвиток зв'язного мовлення молодших школярів /

Олійник І.М. – Рівне, 1999. 6. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям / Сухомлинський В.О. – К.: Рад. шк., 1977.

Зажарська Г.П. Навчання мовлення дітей молодшого шкільного віку на уроках читання

У статті розкрито одну із найважливіших і актуальних проблем сучасної методики викладання української мови в початкових класах - проблему розвитку мовлення молодших школярів на уроках читання. Під час вивчення рідної мови одним із головних завдань є завдання формування і розвитку у дітей правильного, виразного, чистого мовлення. В учнів початкових класів мають сформуватися уявлення про мову і мовлення найважливіший засіб спілкування між людьми; про звуки, слова, сполучення слів, речення, текст як найважливіші одиниці мови; зв'язок мови з мисленням; особливості застосування знань з мови у практичному мовленні; про допоміжні засоби вираження мовлення. Читанню у початкових класах належить провідна роль у художній, суспільно-історичній освіті, громадському, моральному, естетичному вихованні, у закладанні основ самовиховання, саморозвитку, духовності, національної свідомості.

У процесі шкільного навчання розширюються функції мовлення, яке виникає і розвивається як засіб засвоєння і передачі знань. Мовлення виявляє себе як засіб формування особистості, самоутвердження її в колективі. Уроки читання мають величезні можливості для розвитку в учнів грамотного, логічно побудованого і образного мовлення, багатого за своїм структурно-логічним і змістовним складом. Приділяючи спеціальну увагу такому розвитку учнів, учитель готує їх до уважного сприймання художньої літератури.

Ключові слова: мова, мовлення, розвиток мовлення, зв'язне мовлення, уроки читання, словниковий запас.

Зажарская А.П. Обучение речи детей младшего школьного возраста на уроках чтения

В статье раскрыто одну из самых важных и актуальных проблем современной методики преподавания украинского языка в начальных классах – проблему развития речи младших школьников на уроках чтения. Во время изучения родного языка одной из главных задач есть формирование и развитие у детей правильной, выразительной, чистой речи. Чтению в начальных классах принадлежит основная роль в художественном, общесъвенно-историческом, гражданском, моральном, эстетическом воспитании, в определении основ самовоспитания, саморазвития, духовности, национальной сознательности.

В процессе школьного обучения расширяются функции речи, которые возникают и развиваются как способ усвоения и передачи знаний. Речь являет собой способ формирования личности, самоутверждения ее в коллективе. Уроки чтения имеют большие возможности для развития в детей грамотного, логически построенного и образного мышления, богатого по своим структурно-логическим и содержательным составом. Уделяя специальное внимание такому развитию детей, учитель готовит их к внимательному восприятию художественной литературы.

Ключевые слова: язык, речь, развитие речи, связная речь, уроки чтения, словарный запас.

Zazharskaya A. Teaching speech of children of primary school age in reading lessons

In the article one of the most important and actual problems of the modern method of teaching the Ukrainian language in primary classes is revealed is the problem of the development of the speech of younger schoolchildren in reading lessons. During the study of the native language, one of the main tasks is the formation and development in children of correct, expressive, pure speech. Reading in the primary classes belongs to the main role in the artistic, obshchestvenno-historical, civil, moral, aesthetic education, in determining the foundations of self-education, self-development, spirituality, national consciousness and tolerance are characterised.

In the process of school education, the functions of speech are expanded, which arise and develop as a way of learning and transferring knowledge. Speech is a way of forming a personality, self-affirmation of it in the collective. Reading lessons have great opportunities for the development in children of literate, logically constructed and imaginative thinking, rich in its structural, logical and informative composition. Paying special attention to such development of children, the teacher prepares them for attentive perception of fiction. From the earliest days of childhood education at school it is necessary to work every day on a word, to explain its various meanings, to get synonyms, to enter words into sentences, to find synonyms in illustrative material, and so on. In solving these tasks at reading lessons, the teacher enriches students' speech quantitatively, that is, they replenish their active vocabulary.

Familiarity with the vocabulary richness, peculiarity of the sound and intonation system, word-building qualities, peculiarities of the grammatical structure, artistic and figurative means of speech reveals to the students the spiritual wealth of our people.

Key words: language, speech, speech development, communicative speech, reading lessons, vocabulary.

Стаття надійшла до редакції 28.02.2018 р.

Прийнято до друку 25.04.2018 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Караман О. Л.

УДК 372.8:811

Н. В. Мордовцева

**РЕАЛІЗАЦІЯ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ
КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА
УРОКАХ РІДНОЇ МОВИ**

Сучасна початкова школа не може залишатися осторонь від процесів модернізації освіти, які відбуваються нині в усьому світі, і в Україні зокрема. Початкової ланки освіти стосуються всі світові тенденції та інновації: особистісно-орієнтований підхід, інформатизація,